

ZHVILLIMI I VAZHDUESHËM PROFESIONAL PËR MËSIMDHËNËSIT DHE TRAJNERËT E ARSIMIT DHE AFTËSIMIT PROFESIONAL NË KOSOVË* 2018

Përmbledhje ekzekutive

* Ky përcaktim është pa e paragjykuar pozitën mbi statusin dhe është në përputhje me UNSCR 1244/1999 dhe opinionin e GjKND-mbi deklaratën e pavarësisë së Kosovës – këtu e tutje 'Kosova'.

Raport i plotë dhe më shumë informacion mbi sondazhin në ETF Open Space:

<https://openspace.etf.europa.eu/wikis/etf-international-survey-vocational-teachers-and-trainers-cpd>

@ Fondacioni Evropian i Trainimit, 2020

Riprodhimi është i autorizuar me kusht që burimi të citohet.

Hyrje

Zhvillimi profesional për mësimdhënësit dhe trajnerët është gjerësisht i njohur si një mjet thelbësor për reformë. Hulumtimi vërteton se zhvillimi profesional mund të përmirësojë cilësinë e mësimdhënies dhe mësimnxënies në mënyrë të qëndrueshme, duke rritur efektivitetin e arsimit dhe aftësimin dhe duke shtuar vlerën për nxënësit, mësimdhënësit dhe punëdhënësit. Rëndësia e zhvillimi i Vazhdueshëm profesional (ZHVP) për mësimdhënësit e arsimit dhe aftësimin profesional (AAP-së) nuk vihet në pikëpyetje; Kosova përgjatë shumë viteve ka zhvilluar politika të gjithanshme për të adresuar këtë çështje dhe politikat aktuale janë në zbatim e sipër.

Sidoqoftë, për të përmirësuar cilësinë dhe sasinë e ZHVP nuk është e lehtë. Për të ndihmuar politikbërësit është thelbësore që politikbërja e këtyre politikave, zbatimi dhe ndikimi i tyre duhet të rishikohet dhe të kuptohet – në mënyrë që të ndodhin ndërveprime dhe gjithashtu edhe të mësohen këto politikat.

Megjithatë, përmirësimi i cilësisë dhe sasisë së ZHVP nuk është proces i lehtë. Për të ndihmuar hartuesit e politikave me rëndësi të madhe është që procesi i krijimit të politikave, zbatimi dhe ndikimi shqyrtohen dhe kuptohen – në mënyrë që të ndodhin ndërveprime dhe gjithashtu edhe të mësohen këto politika. Prandaj, ky studim synon që të:

- Përcaktoj objektivat aktuale të politikave për përmirësimin e ZHVP për mësimdhënësit dhe trajnerët e arsimit dhe aftësimin profesional (AAP-së) dhe eksplorojë se deri ku janë zbatuar këto politika.
- Përshkruajë ofrimin e ZHVP për mësimdhënësit dhe trajnerët e AAP-së në Kosovë dhe mënyrën e vlerësimit të nevojave të mësimdhënësve dhe programet e veçanta që u janë caktuar mësimdhënësve.
- Kuptojë se si përshtaten aranzhmanet për ZHVP me pjesët e tjera të sistemit të AAP-së.
- Vlerësoj se si funksionojnë aranzhmanet aktuale dhe çfarë përparimi është bërë që nga viti 2015.
- Bëjë rekomandime për mënyrën sesi mund të zbatohen politikat aktuale dhe si mund të përmirësohet ofrimi dhe shpërndarja e ZHVP.

Synohet që ky studim të sjellë dëshmi për të informuar diskutimin dhe që do të informojë të menduarit dhe vepruarit në shumë nivele të vendimmarrjes dhe do të stimulojë kërkime dhe propozime të reja.

Ky studim i fuqisë punëtore të mësimdhënësve të AAP-së në Kosovë kishte dy qëllime kryesore. Së pari, hulumtimi do të informojë hartuesit e politikave kombëtare për gjendjen dhe nevojat e mësimdhënësve të AAP-së dhe, së dyti, do t'i ndihmojë ata të monitorojnë zbatimin dhe ndryshimin.

Një fokus kryesor është që ti ndihmojë hartuesit e politikave të kuptojnë se çfarë kërkohet për të sjellë përmirësime në cilësi, efektivitet dhe përgjigje të ZHVP, por hulumtimi ka adresuar disa nga faktorët që ndikojnë në efektivitetin e mësimdhënësve në përgjithësi, të tilla si për shembull, motivimin e tyre dhe strukturën e karrierës.

Metodologjia

Metodologjia ka përfshirë:

- një rishikim i dokumenteve në tavolinë dhe hulumtimeve të publikuara mbi gjendjen aktuale të ZHVP të mësimdhënësve dhe trajnerëve të AAP-së;
- intervista me 10 palë kryesore të interesit, përgjegjës për politika, ofrimin dhe zbatimin e aktiviteteve të ZHVP të mësimdhënësve të AAP-së;
- anketë me mësimdhënësit e AAP-së të punësuar në 71 shkolla të AAP-së apo qendra të kompetencës;
- anketë me drejtorët e shkollave të AAP-së, në disa raste janë përfshirë zëvendës drejtorët dhe koordinatorët për sigurim të cilësisë.

Pyetëtorët janë shpërndarë në versionin elektronik të palët e interesuara që janë identifikuar për intervistim pas diskutimeve paraprake dhe shpjegimeve që u janë dhënë paraprakisht për projektin dhe anketën. Në total janë kompletuar 10 intervista.

Shqyrtimi i literaturës ka identifikuar dokumentet që merren me ZHVP për mësimdhënësit e përgjithshëm dhe të AAP-së në Kosovë. Këto dokumente përfshijnë dokumente të politikave që fillojnë nga Kornizën Ligjore (Ligjet dhe Udhëzimet Administrative), raporte të ndryshme të institucioneve përkatëse, raporte hulumtuese, raportet e sondazheve dhe analizave, raporte nga projekte të ndryshme, të dhëna statistikore nga SMIA (Sistemi i Menaxhimit të Informatave në Arsim) dhe ASK (Agjencioni i Statistikave të Kosovës) dhe dokumentit që është ndër më të rëndësishmit për vendin tonë për sa i përket sistemit të arsimit: Raporti i Vlerësimit për Zbatimin e Planit Strategjik të Arsimit në Kosovë në vitin 2017. Shqyrtimi i literaturës është përfshirë në kuadër të Shtojcës A. Shqyrtimi i literaturës ka treguar për mungesën e të dhënave dhe hulumtimeve mbi këtë temë.

Të 69 shkollat publike të AAP-së dhe 2 shkollat private janë ftuar të marrin pjesë. Gatishmërinë për bashkëpunim e treguan 62 shkolla të AAP nga 71, nga të cilat 16 janë Shkolla Teknike, 12 Shkolla Ekonomike, 12 Shkolla Profesionale, 8 shkolla artistike, 7 shkolla të kujdesit shëndetësor, 3 shkolla bujqësore dhe 3 Qendra të Kompetencës. Pyetëtorët janë shpërndarë në shkollat e zgjedhura të AAP-së në formatin bazuar në internet. Anketa është realizuar nga 21 maji deri më 8 qershor 2018.

Nga popullacioni i përgjithshëm prej 3149 mësimdhënësve të AAP-së, afërsisht 828 mësimdhënës janë përgjigjur në pyetëtorin, që përfaqësojnë rreth 26.3% nga gjithsejtë. 49 përgjigje janë marrë nga drejtorët e shkollave. Të gjithë pyetëtorët janë plotësuar drejtpërdrejt në platformën online.

Të gjeturat

Analiza nga shqyrtimi i literaturës dhe intervistat theksojnë që ZHVP në Kosovë është mirë i rregulluar në kuptim të ligjeve dhe dokumenteve tjera politikbërëse. Rezultatet e analizave nga viti i parë i zbatimit të Planit Strategjik të Arsimit në Kosovë 2017-2021 kanë paraqitur edhe performancën e AAP-së dhe të trajnimit të mësimdhënësve (p.sh. 26.6% të mësimdhënësve të AAP-së kanë marrë së paku 30 orë të ZHVP gjatë 12 muajve të kaluar). Megjithatë, këto shifra nuk janë të mjaftueshme për të plotësuar qëllimet e vendosura në PSAK 2017-2021. Problemet me zbatimin janë arsyetuar me mungesën e resurseve ose dështimit me menaxhimin e këtyre resurseve, kapacitetit të kufizuar të institucioneve kombëtare dhe lokale për të dizajnuar, ofruar dhe administruar ZHVP dhe çështjet lidhur me qeverisjen dhe llogaridhënien.

Disa prej sfidave që ndikojnë në mënyrë negative në ofrimin e ZHVP kanë lidhje me menaxhimin e shkollave të AAP-së në Kosovë. Ekipi udhëheqës shkollave të AAP-së në Kosovë dominohet nga burrat, që janë mbi moshën 50 vjeçare, me më tepër se gjysma e tyre nuk kanë përvojë paraprake në udhëheqjen e shkollave. Përveç kësaj, pjesa më e madhe e tyre janë të emëruar politik dhe jo në bazë të meritave. Ata kanë kompetenca të kufizuara të vendimmarrjes, shumica e drejtorëve të shkollave profesionale besojnë se ata ose Bordet e Shkollave nuk kanë përgjegjësi në kuptim të pranimit të stafit, në vendimet mbi programet e ofruara ose për vendimet mbi pagat ose buxhetin. Në anën tjetër, shumica e shkollave kanë Bordet e Shkollës me përfaqësim formal të biznesit (65% të shkollave). Buxheti dhe resurset joadekuate të shkollave, rregullativa ligjore dhe politikat, sistemi i pagave i bazuar në sistemin e karrierës të mësimdhënësve, mungesa e mbështetjes për ZHVP janë faktorët kryesor që ndikojnë në mos efektivitetin e udhëheqjes të shkollës.

Monitorimi i performancës të mësimdhënësve bëhet me anë të vëzhgimit të drejtpërdrejtë të zhvilluar nga drejtorët ose stafi tjetër menaxhues i shkollave, por jo nga mentorët e përcaktuar. Megjithatë, pa dallim nga rezultati i vlerësimit – ka pak ose aspak aktivitete pasuese. Në pothuaj se gjysmën e shkollave të AAP në Kosovë, ka mungesë ose mangësi të: materialeve shkollore dhe libra, harduer ose softuer kompjuterik, qasje të pamjaftueshme në internet, dhe mungesë të materialeve të mjaftueshme shpenzuese për të zhvilluar shkathtësitë praktike. Mungesa e mësimdhënësve për arsim të fëmijëve me nevoja të veçante ishte një çështje kritike për një të tretën e shkollave profesionale. Shumë drejtorë kishin dyshime për gatishmërinë e bashkëpunimit të fuqishëm me biznese lokale. Pjesëmarrja e nxënësve në praktikën profesionale është problem në pothuaj se në gjysmën e shkollave.

Më tepër se gjysma e mësimdhënësve shpeshherë ose çdoherë përdorin qasje progresive: si punë në grupe ose punë të ndryshme për nxënësit. Nuk është praktikë që nxënësit të përdorin TIK në klasë, një e treta e mësimdhënësve kanë thënë që përdorin TIK shpesh ose çdoherë për të përgatitur materialet mësimore. Bashkëveprimet e drejtpërdrejta me punëdhënësit nuk janë të zakonshme për rreth gjysmën e mësimdhënësve dhe trajnerëve.

Politikat Arsimore e Kosovës kanë përparuar me zhvillimin e Strategjisë për Sigurim të Cilësisë për Arsimin Para Universitar të Kosovës 2016-2020, Kornizës Strategjike për ZHVP Kosovë, Strategjisë Kombëtare për Zhvillim të Kosovës 2016-2021, PSAK 2017-2021 dhe disa udhëzime administrative (UA) që mundësojnë zbatimin e Sistemit për Licencimin e Mësimdhënësve, Karrierën dhe Zhvillimin Profesional të Mësimdhënësve dhe Punonjësve Arsimor. Kjo kornizë ka për synim që të bëjë një lidhje koherente ndërmjet zhvillimit të karrierës, standardeve dhe cilësisë. Procesi i licencimit është në vazhdim e sipër; nga 2012 deri më 2017, 96.55% të mësimdhënësve kanë fituar licencën e karrierës. Për të fituar licencë të karrierës, mësimdhënësit duhet të marrin pjesë në ZHVP, megjithatë procesi i vlerësimit të performancës së mësimdhënësve nuk ka filluar ende. Nuk ka ndonjë plan veprimi të qartë për zhvillimin e mëtutjeshëm të këtij procesi. Harmonizimi i sistemit të licencimit për mësimdhënësit në shërbim me sistemin e pagave nuk është bërë për shkak të mungesës së buxhetit andaj struktura e karrierës nuk është zbatuar ende. Është bërë përparim i vogël për sa i përket përgatitjes së mësimdhënësve të AAP-së para shërbimit. Ka filluar një riorganizim funksional i MASHT-it, është për të rritur kapacitetin mbi përmirësimin e zbatimit të politikave, por edhe kjo çështje është përcjellë me mjaft probleme.

Për momentin nuk ka ndonjë institucion të veçantë që e ka përgjegjësinë për udhëheqjen, koordinimin dhe përshtatjen e ZHVP për mësimdhënësit e AAP-së. Është i njohur fakti që ndërmjet palëve kryesore të interesit nuk ka koordinim të mirë: MASHT, Këshilli për Arsimin e dhe Aftësim Profesional

dhe të Rriturve, Këshillit Shtetëror për Licencimin e Mësimdhënësve dhe shkollave të AAP-së¹. Si rrjedhojë, është vështirë për të siguruar që vendimet për njohjen, ofrimin dhe shpërndarjen bëhen në mënyrë të shpejtë dhe të vazhdueshme. Punëdhënësit ose organizatat e punëdhënësve nuk kontribuojnë për planifikimin ose ofrimin e ZHVP për mësimdhënësit e lëndëve profesionale. Sipas disa të intervistuarve, disa organizata nuk mund të ushtrojnë maksimalisht funksionet e tyre, për shembull, Drejtoritë Komunale të Arsimit (DKA-të) nuk marrin financimin e deleguar për ZHVP të mësimdhënësve, shkollat nuk mund të marrin trajnime që do të plotësojnë nevojat e tyre për trajnim dhe Inspektorati nuk e gjykon cilësinë e mësimdhënies dhe nxënies.

Organizatat dhe institucionet që mbështetin ZHVP në Kosovë kanë përvojë të kufizuar dhe kapacitet (në kuptim të BNJ dhe buxhetit) për të siguruar ZHVP të specializuar për mësimdhënësit e AAP-së. ZHVP i synuar për mësimdhënësit e AAP-së është ofruar nga OJQ të mbështetura nga donatorë dhe të rregulluar e mbikëqyruar nga Divizioni i trajnimit të mësimdhënësve nga MASHT. Trajnime janë organizuar për mësimdhënësit e AAP-së nga EU Kosvet, GTZ (GIZ), Swisscontact, Danida, Lux Development, etj.

Fakulteti i Edukimit për momentin ofron studime master për mësimdhënësit e AAP-së, megjithatë, pjesëmarrja e mësimdhënësve të është relativisht e ultë. Përgjegjësia për dizajnimin e programeve të ZHVP i përket ofruesve të ZHVP por programet dhe ofruesit duhet të akreditohen dhe të njihen formalisht programet e trajnimit nga MASHT-i. Në fillim të vitit kalendarik, MASHT-i bën thirrje publike për ofruesit e trajnimit/organizatat për të ofruar programe të trajnimit që adresojnë kërkesat e politikave kombëtare, prioritetet për reforma arsimore, sistemin e licencimit të mësimdhënësve për zhvillim profesional të mësimdhënësve. Këshilli Shtetëror për Licencim të Mësimdhënësve (KSHLM) vendos se cilat programe për ZHVP akreditohen dhe aprovohen dhe mund të jenë pjesë e sistemit të licencimit dhe promovimit të mësimdhënësve. Divizioni i trajnimeve të mësimdhënësve pranë MASHT publikon katalogun që jep në detaje ofertën e programeve të akredituara dhe të aprovuara për ZHVPM – duke mundësuar mësimdhënësve për të aplikuar për programe që janë relevante për nevojat e tyre, sistemin e licencimit dhe karrierës së tyre. Përveç kësaj, ofruesit e ZHVP mund të kërkojnë akreditim të kualifikimeve të mësimdhënësve, të zhvilluar në përputhje me standardet e profesionit, nëpërmjet Kornizës së Kualifikimeve Kombëtare.

Ndonëse një sistem i akreditimit për ofruesit dhe programet e trajnimit është krijuar, megjithatë ka shqetësime për mënyrën e punës për të arritur ZHVP cilësor për mësimdhënësit e AAP-së që plotëson nevojat e tyre. Përveç kësaj, disa prej palëve kryesore të interesit kanë shprehur shqetësimin që pjesëmarrja në ZHVP për programet e ofruara nga ofruara nda MASHT- së bashku me donatorët para vitit 2013, nuk u janë pranuar mësimdhënësve të AAP-së për qëllime të Licencimit.

Ministria është përgjegjëse për të siguruar resurse financiare për ZHVP bazuar në Kornizën Strategjike për Zhvillimin e Mësimdhënësve në Kosovë; për të mbështetur reformën arsimore dhe zbatimin e Kornizës së Kurrikulës së Kosovës, dhe për të siguruar që janë plotësuar standardet e performancës. Pjesa më e madhe e ZHVP është e financuar drejtpërdrejtë nga MASHT dhe shumë pak u delegohet komunave ose shkollave. ZHVP për mësimdhënësit e lëndëve profesionale të AAP-së kryesisht financohet nga partnerët zhvillimor dhe jo nga MASHT-i.

Nga rezultatet e anketës, 47% e mësimdhënësve të lëndëve profesionale në Kosovë kanë marrë pjesë në ndonjë lloj të ZHVP gjatë 12 muajve të kaluar. Në krahasim me vitin 2015, pjesëmarrja ka

---

¹ Ky pohim ishte konfirmuar gjatë punëtorisë së zhvilluar më 19 dhjetor 2018

qenë 56%, dhe kjo është një ulje e jashtëzakonshme². Pjesëmarrja e mësimit në konferenca mbetet e njëjtë, megjithatë ka pasur një rritje nga 18% në 32% të mësimit që kanë pasur mundësi të vijojnë dhe të mësojnë nga shkollat tjera. Trajnimi në biznese është rritur nga 16% (2015) në 35% (2018). 62% e mësimit të lëndëve profesionale kanë marrë së paku 30 orë të ZHVP (2015: 48%). Kjo sugjeron që kohëzgjatja e ZHVP është rritur për ata që kanë pasur qasje në ZHVP. Vetëm 42% e gjithë mësimit kanë pasur më tepër se 2 orë trajnimi për ZHVP. Ka pasur një ndryshim të vogël në përqindjen e mësimit që kanë marrë pjesë në ZHVP (37%) që drejtpërdrejtë ka adresuar profilin ose sektorin e tyre (2015: 36%). Një program trajnimi që adreson aspektet pedagogjike për mësimit të lëndëve profesionale ofrohet në baza vjetore për rreth 200 mësimit: didaktikë profesionale dhe metodikë e didaktikë. Divizioni për Trajnimin e Mësimit të lëndëve profesionale i MASHT-i ofron 7-10 programe të ZHVP për mësimit të AAP-së në baza vjetore.

Kërkesat ligjore janë që secila shkollë duhet të ketë një plan zhvillimor vjetor, në të cilin ofrohen sugjerime për ZHVP në përputhje me analizën e nevojave të trajnimit për stafin mësimit. Ky plan duhet të pajtohet me DKA; megjithatë, zbatimi mbetet një çështje sfiduese, por edhe për faktin se vetëm një numër i caktuar i shkollave kanë plan përkates.

Rreth 33% e mësimit të lëndëve profesionale marrin pjesë në ZHVP në shkollat e tyre. Një pjesë e këtij ZHVP zhvillohet në formë të mësimit të shkallëzuar dhe vijohet kryesisht nëpër seminare të jashtme. Ky lloj i ZHVP është ka shpenzime relativisht të vogla dhe është i lidhur ngushtë me praktikën e mësimit. Rreth një e treta e mësimit të lëndëve profesionale thonë që kanë pranuar mentorim. Megjithatë, qasja në mentorim, trajnimet dhe ekspertiza e mentorëve të fushës mund të dallojë shumë nga shkolla në shkollë. Në anën tjetër, niveli i bashkëpunimit të planifikuar ndërmjet mësimit të AAP-së është relativisht i lartë dhe sugjeron që ka një kulturë bashkëpunimi në shkollat AAP-së të Kosovës.

Ekzistojnë mekanizmat për nevojën e zhvillimit profesional dhe planifikim në nivel shkollë, megjithatë nuk funksionojnë aq mirë. Shkollat duhet të zhvillojnë analizë të trajnimit, duke marrë parasysh standardet e profesionit, nevojat individuale të mësimit dhe ti paraqesin në planin zhvillimor të shkollës. Megjithatë, shpeshherë procesi i planifikimit është vetëm në aspektin formal dhe në fakt nuk ndikon në zbatim. Nevojat e trajnimit nuk janë identifikuar në mënyrë të drejtë dhe madje atje ku janë bërë identifikime të duhura, shkollat e kanë vështirë të sigurojnë ZHVP për mësimit në shërbim që përputhet me nevojat e tyre. Shpeshherë shkollat dhe komunat nuk angazhohen për të bërë vendimet mbi prioritetet e tyre, si rezultat oferta e ZHVP nuk i pasqyron prioritetet e tyre.

ZHVP ka ndikuar në përmirësimin e performancës dhe cilësinë në mësimit. Informacionet kthyesë dhe shqyrtimi i tyre përdoren për përmirësimin e cilësisë së mësimit. Përfundimet nga anketa dhe intervistat tregojnë që mësimit të AAP-së kanë përfituar nga informacionet kthyesë që kanë ndikuar në mënyrë pozitive në vetëbesimin dhe performancën e tyre. Megjithatë, ka mundësi për përdorim edhe më të mirë të formave të ndryshme të informacioneve kthyesë: mentorët nuk janë emëruar në shkollat e AAP-së, statusi i koordinimit për sigurim të cilësisë nuk është zgjedhur në të gjitha shkollat dhe mësimit nuk ofrojnë informacione kthyesë për njëri-tjetrin në mënyrë të drejtpërdrejtë ose me anë të këshillave të tyre profesionale.

---

² ETF (2016) ZHVP për Mësimit të lëndëve Profesionale dhe Trajnerëve në Ballkanin Perëndimor dhe Turqinë: Pasqyrë rajonale

Njohja dhe motivimi i ZHVP duhet të bëhet sipas strukturës të karrierës dhe sistemit të licencimit për mësimdhënësit. Rreth 71% e mësimdhënësve të AAP-së janë përgjigjur që kanë qenë të motivuar për pjesëmarrje në ZHVP. Në anën tjetër, shpenzimet për ZHVP dhe mungesa e mbështetjes nga shkollat e tyre janë perceptuar si barriera për 43% të mësimdhënësve. Barriera më e madhe, sipas mësimdhënësve, është mungesa e ofertës së ZHVP relevant bazuar në nevojat e tyre. Dëshmitë sugjerojnë që ka nevojë reale për ZHVP pasi që të dy palët, drejtorët dhe mësimdhënësit, kanë identifikuar nevojat për trajnim. Anketa gjithashtu tregon që mësimdhënësit zakonisht e vlerësojnë mirë ZHVP që e përfitojnë. Megjithatë, ka ofertë dhe buxhet të kufizuar. Shkollave dhe komunave ju mungojnë mekanizmat dhe kapacitetet për organizim dhe koordinim të nivelit të duhur dhe ofrim të trajnimeve relevante për ZHVP të mësimdhënësve me bazë në shkollë. Në disa raste, nuk ka proces transparent për të siguruar që ZHVP për mësimdhënësit e AAP-së është e ndarë në mënyrë të drejtë dhe që gjitha nevojat e individëve janë marrë parasysh.

Rekomandimet

Në nivel kombëtar politikbërja, planifikimi dhe korniza ligjore, autoritetet e duhura dhe agjencitë duhet të bashkëpunojnë për të:

1. Ofruar ZHVP më të përshtatshëm për të plotësuar nevojat specifike të mësimdhënësve të lëndëve profesionale.
2. Siguruar që gjithë mësimdhënësit të kenë qasje të drejtë në ZHVP për të plotësuar nevojat e licencimit dhe që mësimdhënësit e AAP të jenë të motivuar sipas Sistemit të Licencimit, për të përkrahur dhe njohur arritjet e tyre në strukturën e karrierës.
3. Shqyrtuar, nëse oferta për ZHVP mund të zgjerohet dhe të bëhet më e përgjegjshme duke akredituar programe me cilësi të lartë, të bazuara në internet dhe video ose programe të kombinuara.
4. Vënë theks më të madh mbi vëzhgimin e performancës së mësimdhënësve, me anë të proceseve cilësore të brendshme dhe të jashtme, për të identifikuar nevojat për zhvillim profesional dhe duke bërë vlerësuar ndikimin e tyre në klasë. Mbështetja mund të merr formën e udhëzimit ose ngritjes së kapaciteteve për inspektorët, drejtorët, koordinatorët për sigurim të cilësisë dhe koordinatorët e mësimi të bazuar në vendin e punës.
5. Zhvilluar proces dhe ofruar mbështetje për të identifikuar nevojat për zhvillim profesional me (që mund të përfshijnë rolin e rritur të mësimdhënësve për të ndihmuar në identifikimin e nevojave të tyre) dhe për të planifikuar ofrimin e ZHVP me bazë në shkollë.
6. Caktuar koordinator për sigurim të cilësisë dhe mësim të bazuar në vendin e punës dhe emëruar mentor në gjitha shkollat e AAP.
7. Përforcuar rolin e mentorëve dhe koordinatorëve për mësimin e bazuar në punë në shkollat profesionale për të mbështetur bashkëpunimin e afërt me bizneset lokale dhe palët kryesore të interesit tjerë.
8. Dizajnuar dhe ofruar ZHVP që mbështet përparimin me anë të strukturës së karrierës dhe që është e përshtatshme për ngritjen e rezultateve me rastin e vlerësimit të performancës.
9. Plotësuar dhe zbatuar sistemin për Licencim dhe përparim në Karrierë, që do të motivojë mësimdhënësit dhe do të konfirmojë vlerësimin. Vlera e procesit të licencimit duhet të sigurohet.
10. Zbatuar një sistem SMIA për të mbledhur dhe organizuar të dhënat që të mundësohet përcjellja e progresit të mësimdhënësve të AAP-së, me anë të procesit të licencimit dhe përparimit nëpër shkallët e karrierës; për të kuptuar nevojat e tyre për zhvillim dhe për të ndjekur dhe regjistruar ZHVP të tyre.

11. Siguruar më tepër autonomi për drejtorët dhe Bordet e Shkollave në kuptim të stafit, vendimeve për kurset, pagat ose për vendime buxhetore.
12. Modifikuar ofertat e ZHVP për të plotësuar nevojat e identifikuar nga shkollat dhe për tu siguruar që gjithë mësimdhënësit, shkollat dhe regjionet të kenë qasje të barabartë në programet e ZHVP.
13. Mbështetur ZHVP të bazuar në shkollë në formë klasteri (AAP shkollat mund të ndahen sipas regjioneve ose sektorëve).

Në lidhje me ofrimin e ZHVP, ofruesit e ZHVP, shkollat e AAP dhe autoritet lokale duhet të bashkëpunojnë për të siguruar që:

14. Ka një rritje në numrin e vendeve në programet e master për mësimdhënësit e AAP në Fakultetin e Edukimit në Universitetin e Prishtinës.
15. Ka një sistem të njohjes së arritjeve paraprake për të përshpejtuar përparimin në drejtim të plotësimin të kërkesave të normativit të mësimdhënësve të AAP-së (05/2015 dhe 14/2018) dhe normativin e mësimdhënësve të arsimit të përgjithshëm.
16. Kapaciteti i ofruesve të trajnimit të mësimdhënësve në shërbim të rritet (ose plotësohet nga ofruesit e rinj) nga KSHLM dhe AKK për të ofruar ZHVP të duhur të gjithë mësimdhënësit e AAP-së dhe që ti mundësoj atyre për ti plotësuar kërkesat ligjore të sistemit të licencimit dhe ta përmirësojë mësimdhënien e tyre.
17. Ka një mbështetje për ZHVP me bazë në shkollë, i cila është e përshtatur për nevojat e tyre dhe me kosto efektive, për shembull: motivimi, mentorimi, mësim i ndërsjellë.
18. Ka ofrim të ZHVP e cila adreson nevojat e mësimdhënësve dhe instruktorëve të praktikës profesionale, instruktorëve për mësimin e bazuar në punë.
19. Ka një bashkëpunim efektiv ndërmjet komunave, shkollave dhe ofruesve për ZHVP për mësimdhënës.
20. Ka partneritete që mund të zhvillojnë kontributet aktuale të Qendrave të Kompetencës, Universitetin e Prishtinës, ofruesve privat të trajnimeve dhe OJQ, brenda dhe jashtë Kosovës, për të rritur shtrirjen, përfshirjen, qëndrueshmërinë dhe cilësinë e ofertës për ZHVP.
21. Ndikimi apo impakti i ZHVP duhet të vlerësohet në nivel të shkollës, me anë të procesit të vlerësimit të mësimdhënësve ose procesit mentorimit.
22. Janë ndarë praktikat e përmirësimit, me rastin e përdorimit të standardeve profesionale në dizajn dhe planifikim të ZHVP.

Divizioni i Trajnimit të Mësimdhënësve i MASHT, Këshilli për Arsim dhe Aftësim Profesional, Agjencia për Arsim dhe Aftësim Profesional dhe Arsimit të Rriturve (AAPARR), shkollat e AAP-së dhe palët tjera të interesit do të duhej të:

23. Dizajnojnë programe të ZHVP që duhet të plotësojnë standardet mësimore të bazuar në Kornizën Strategjike për ZHVP dhe kriteret e AKK për validim dhe akreditim.
24. Shqyrtojnë procesin me të cilën ju përcaktohet ZHVP mësimdhënësve individual dhe shkollave, për shembull, duke përdorur vëzhgimin, inspektimin dhe aktivitetet e mësimin të ndërsjellë nga kolegët.
25. Mendojnë për themelimin e një sistemi për njohjen e kredive dhe njohjen e programeve të ZHVP të ofruara nga partnerët zhvillimor në bashkëpunim me MASHT-i, para vitit 2013.
26. Përmirësojnë kapacitetet e Koordinatorëve për Siguri të Cilësisë dhe Koordinatorëve të Mësimin të Bazuar në Punë për shkollat e AAP-së dhe DKA-ve për identifikimin e nevojave dhe organizimin e ZHVP të mësimdhënësve.

27. Shqyrtojnë nëse duhet të ketë ndonjë rritje të ofertës për ZHVP në fushën e teknologjive të reja në vendin e punës, njohuritë mbi kurrikulën dhe për nxënësit me nevoja të veçanta arsimore.
28. Përkrahin mësimdhënësve ambicioz për të kontribuar dhe për të udhëhequr përmirësimet në mësim, zhvillimin e materialeve të reja mësimore dhe lidhje me punëdhënësit, duke dhënë atyre këto përgjegjësi plotësuese, nxitje me pagë, status special ose përfshirja të tyre në projekte, përmirësimin e partneriteteve, binjakëzimit ose lloje tjera të ngjashme partneriteteve lokale/regjionale dhe ndërkombëtare.

Në lidhje me autoritetet dhe palët kryesore të interesit përgjegjëse për financim do të duhej të bashkëpunonin për të:

29. Fuqizuar shkollat dhe komunat për të marrë vendime mbi shpenzimin e resurseve për ZHVP për të inkurajuar përdorimin efikas dhe me përgjegjësi të resurseve.
30. Deleguar më tepër autonomi udhëheqësve të shkollave për të siguruar që shkollat e AAP-së të kenë mundësinë për të informuar për përdorimin e fondeve të trajnimit, që të mund të zgjedhin ofertën që ju konvenon më mirë bazuar në nevojat dhe prioritetet e tyre të identifikuara me anë të konsultimeve të brendshme.
31. Inkurajuar shkollat e AAP-së, ofruesit e trajnimeve (përfshirë donatorët), komunat dhe agjencitë qëndrore për të punuar së bashku për të marrë vlerën më të mirë nga resurset.
32. Zhvilluar formulën e re për financim të trajnimeve për ZHVP, duke marrë parasysh specifikat e profileve të ndryshme dhe duke shqyrtuar mundësitë e reja për financim të ZHVP të AAP-së, sikurse partneritetet publiko private, ofrimin me bazë në shkollë dhe nga mundësitë e reja ndërkombëtare.
33. Publikuar të dhënat për shpenzime për ZHVP për mësimdhënësit e AAP-së. Të themelojnë një linjë buxhetore unike për ZHVP për mësimdhënësit AAP-së në nivel të Ministrisë.

Ministritë dhe agjencitë kombëtare, shkollat e AAP-së, bizneset dhe përfaqësuesit e tyre do të duhej të punojnë së bashku për të:

34. Mbështetur dialogun dhe hulumtimet për të kuptuar nevojat e trajnimeve të trajnerëve që punojnë sektorin privat.
35. Mbështetur dhe ndërtuar partneritete në ndërmjet të shkollave/qendrave të trajnimit dhe kompanive (sektori privat dhe publik) për të mbështetur bashkëpunimin dhe ndarjen e trajnimit dhe zhvillimin profesional.
36. Përfshijë bordet industriale, shoqata afariste dhe përfaqësuesit e sektorit privat në procesin e identifikimit të nevojave të trajnimit, dizajnit dhe vlerësimit të programeve dhe ofertës së AAP dhe ZHVP.
37. Zhvilluar standarde të bazuara në kompetencë për trajnerët, instruktorë për mësim të bazuar në vende pune dhe koordinatorë për mësim të bazuar në punë.
38. Ndihmuar mësimdhënësit e AAP-së dhe instruktorët e praktikës profesionale për të freskuar njohuritë mbi praktikat aktuale në profesionin e tyre në industri nëpërmjet kontaktit të drejtpërdrejtë me industrinë.

Në nivel të përgjegjësive institucionale dhe qeverisjes:

39. Departamenti i AAP duhet të jetë gjithmonë i përfaqësuar në KSHLM.
40. MASHT duhet të vendos një proces për koordinim më të mirë në nivelin strategjik dhe operativ për ZHVP për mësimdhënësit e AAP-së. Kjo mund të arrihet me anë të rritjes së rolit të

AAAPARR ose me anë të Divizionit për Trajnimin e Mësimdhënësve ose me anë të një autoriteti ndër-agjenci.

41. Këshilli për Arsim dhe Aftësim Profesional dhe të Rriturve do të duhej që sa më shpejtë të jetë e mundur të angazhojë palët me interes dhe të luajë një rol aktiv në planifikimin strategjik të ZHVP për mësimdhënësit e AAP-së.
42. AAAPARR do të duhej, që sa më shpejtë të jetë e mundur të luajë një rol në dizajnimin dhe zbatimin e programeve të ZHVP për mësimdhënësit dhe instruktorët e AAP-së dhe të këshillojë MASHT-in në rishikimin e politikave për sistemin e licencimit të mësimdhënësve të AAP-së.
43. Të përmirësohet sistemi i mentorimit në nivel të shkollës dhe përforcohet roli i inspektorëve të arsimit për të siguruar udhëzime dhe këshillime për mësimdhënësit në lidhje me përmirësimin e performancës së tyre.

Ku të zbuloni më shumë

Faqja e internetit
www.etf.europa.eu

ETF Open Space
<https://openspace.etf.europa.eu>

Twitter
[@etfeuropa](https://twitter.com/etfeuropa)

Facebook
facebook.com/etfeuropa

YouTube
www.youtube.com/user/etfeuropa

Instagram
instagram.com/etfeuropa/

LinkedIn
linkedin.com/company/european-training-foundation

E-mail
info@etf.europa.eu